

Třetí město
Brno, 4. – 5. 11. 2011

Prostor ze sčítání

Jan Kuchyňka

Ondřej Šerý

Geografický ústav Masarykovy univerzity

Sociální konstruktivismus, sociologie vědění

▶ sociální konstruktivismus

- Jakým způsobem je vytvářena sociální realita?
- vytváření významů, jejich institucionalizace
- význam a realita jsou sociální konstrukty (nejsou stálé)
- sociální realita není jedinci objektivně dána jako fakt, ale je neustále znovu *konstruována v procesu sociální interakce* a komunikace
- důležitá *role jazyka*: svět nejen zobrazuje, ale spoluvytváří (významy nejsou v objektech předem pevně dány, ale jsou na ně kladeny sociálními aktéry)

▶ představitelé

Peter Berger, Thomas Luckmann (The Social Construction of Reality, 1966)

- individuální vědomí je sociálně konstruované

Max Scheler, Karl Mannheim

- veškeré vědění by mělo být chápáno ve vztahu k sociálním skupinám, které je vytvořily a podporují

Émile Durkheim, Bruno Latour, ...

Sčítání lidu

- ▶ moderní sčítání od 1869, pravidelné intervaly
- ▶ základní zdroj dat pro konstruování geografické znalosti o společnosti
- ▶ aplikační účel (veřejná správa, soukromý sektor, široká veřejnost, ...)
- ▶ podoba sčítání ovlivňuje vnímání prostoru
- ▶ historické a společenské okolnosti sběru, interní organizace, výsledná podoba

SČÍTÁNÍ LIDU,
DOMŮ A BYTŮ
2011

Nové sčítání = nový obraz města (prostoru)

- ▶ 2. polovina 19. století – gramotnost obyvatelstva
- ▶ 1921 a 1930 – národnost
 - tělesné vady
- ▶ 1930 – rodáci
- ▶ 1950 – poslední zjišťování příslušnosti k církvím
 - průmyslové a živnostenské závody
- ▶ 1961 – struktura rodin a domácností
 - dojíždka do zaměstnání
- ▶ 1970, 1980 – chtěné/nechtěné soužití domácností v jednom bytě
- ▶ 1970 – vybavení domácnosti mrazničkou, pračkou a televizorem
- ▶ 1991 – návrat vyznání
- ▶ 2001 – případné druhé nebo další zaměstnání

Otázka národnosti

- ▶ 2. polovina 19. století
 - národnost podle obcovací řeči (= řeč běžného, denního styku)
- ▶ 1921 a 1930 – národnost (oprávněnost vzniku ČSR)
 - *„národností jest rozuměti kmenovou příslušnost, jejímž vnějším znakem jest zpravidla mateřský jazyk“*
- ▶ 1950
 - národnost = příslušnost k národu, s jehož kulturním a pracovním společenstvím je sčítaný vnitřně spjat a k němuž se hlásí
- ▶ 1991
 - poprvé národnost moravská a slezská
- ▶ 2011
 - *„národností se rozumí příslušnost k národu, národnostní nebo etnické menšině. Pro určení národnosti není rozhodující mateřská řeč ani řeč, kterou respondent převážně používá nebo lépe ovládá.“*

Vliv na tvorbu otázek

- ▶ Minulá sčítání
- ▶ Nařízení Evropského parlamentu a rady – jednotné definice, referenční rok, termín předložení údajů...
- ▶ Nařízení Evropské komise – technická specifikace témat, způsob zpracování, formát pro předávání dat...
- ▶ Doporučení Konference evropských statistiků
- ▶ Eurostat
- ▶ ILO
- ▶ Požadavky externích uživatelů dat

Omezení tvorby otázek

- ▶ Peníze
 - Arch maximálně na 1 list
 - Více dat – větší náročnost zpracování
- ▶ Dotazování
 - Doba vyplnění
 - Diskrétní otázky
 - Zodpověditelnost a srozumitelnost otázek
- ▶ Obecný zájem
 - Smysluplnost

Změny v porovnání SLDB 2001

- ▶ Vypuštěno
 - bytový list – osobní automobil, telefon, rekreační možnosti
 - domovní list – vodovod, plyn
 - sčítací list osoby – druh pobytu, pořadí manželství, datum sňatku, druhé zaměstnání, počet zaměstnaných osob
- ▶ Přidáno
 - sčítací list osoby – registrované partnerství, bydliště (faktické) v rozhodný okamžik, věřící bez příslušnosti k církvi

12. Náboženská víra *Uvedení údaje není povinné. Při uvádění církve nebo náboženské společnosti registrované v ČR uveďte název dle vysvětlivek.*

věřící - hlásící se k církvi, náboženské společnosti uveďte ke které ↓

věřící - nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti

bez náboženské víry

Sběr dat

- ▶ Elektronické formuláře (25,7 %)
 - Automatická kontrola správnosti
- ▶ Sčítací komisař (12,8 %)
 - sčítací komisař (poštovní doručovatelé ČP nebo pracovníci ČSÚ)
 - kontrolor kvality ČP (vedoucí oddělení ČP)
 - kontrolor kvality ČSÚ (pracovník ČSÚ)
- ▶ Zaslání na P.O.Box (61,5 %)
 - ČSÚ

Očekávaná chybovost

- ▶ Elektronické formuláře
 - Umožněno odevzdat nesprávně vyplněný sčítací list
- ▶ Sčítací komisař
 - 3 stupně kontrolního mechanismu
 - formuláře vyřazeny pouze pokud 20 % všech („dávky“) nedosahuje 80% vyplněnosti
- ▶ Zaslání na P.O.Box
 - Bez průběžné kontroly
- ▶ Automatické dovozování správnosti pomocí logické hierarchie odpovědí

Dekonstrukce konstrukce

- ▶ SLDB pouze první fází chápání reality
 - Je poptávka po těchto datech při popisu reality?
- ▶ Další konstrukce je dána jedinci zpracovávajícími data SLDB
 - Kdo je příjemcem těchto dat?
- ▶ Příjemci data užívají, deformují a utvářejí tak nová
 - Není pak samotná sociální konstrukce realitou society?
- ▶ **Ovlivňuje více sociální konstrukci reality báze primárních dat SLDB nebo následná sekundární data analytická? Stále ještě konstruujeme?**

Děkujeme za pozornost !

- ▶ Mgr. Jan Kuchyňka, kuch@mail.muni.cz
- ▶ Mgr. Ondřej Šerý, ondrej.sery@mail.muni.cz

Geografický ústav
Přírodovědecká fakulta
Masarykova univerzita
Kotlářská 2
611 37 Brno

GEOGRAFICKÝ ÚSTAV
MASARYKOVA UNIVERZITA

Tento příspěvek byl zpracován v rámci řešení projektů „Projevy globální environmentální změny v krajinné sféře Země“ (MUNI/A/0966/2009), který je financovaný Masarykovou univerzitou .